

DE KLEINE

WAKKER IN GODS WERELD

Wij dragen dit boek op aan vrienden, collega's, buurtgenoten en (klein)kinderen met wie wij onderweg zijn in Gods wereld.

'De kleine wakker in Gods wereld daagt je uit om met jezelf aan het werk te gaan. Wie zich laat meenemen in het leerproces zal ervaren dat er ruimte ontstaat voor de ander en voor God. Het is buitengewoon heilzaam om zo wakker geschud te worden.'

Gerbram Heek, predikant NGK Groningen-Oost

'Vaak gaan boeken voor gemeenteopbouw uit van een theorie waarbij de praktijk moet aansluiten. Wakker in Gods wereld draait dit om. Het boek zoekt het algemene vanuit het bijzondere. Dat maakt dat elke gemeente zichzelf erin kan herkennen. De kleine wakker gaat in dit spoor verder. Dankzij de verbindende taal kan het zeker ook in Vlaanderen worden gebruikt voor elke kerk die begaan is met de wereld.'

Eefje van der Linden, predikant VPKB Gent-Rabot

'De kleine wakker in Gods wereld helpt gemeenten en kerkleiders om oog te krijgen voor de lokale ingrediënten die nodig zijn voor kerkvernieuwing. Een hoopvolle en praktische gids voor opbouw en vitaliteit.'

Dr. Karen Zwijze-Koning, senior onderzoeker praktische theologie, Theologische Universiteit Utrecht

de kleine
**WAKKER
IN GODS
WERELD**

samen leren kerk zijn

Jack Barentsen en Oeds Blok

ISBN 978-94-6369-332-5

© 2025 Buijten & Schipperheijn *Motief*
Amsterdam

Behoudens uitzonderingen krachtens de Auteurswet van 1912 mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen of openbaar gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

Voor het maken van kopieën uit deze uitgave, ook voor zover toegestaan door de Auteurswet, zijn vergoedingen verschuldigd. Voor betaling van vergoedingen en voor toestemming voor het overnemen van gedeelten in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken wende men zich tot de uitgevers.

Foto auteurs: Ad Jekel

Omslagillustratie: Theresia Koelewijn

Vormgeving binnenwerk: Buijten & Schipperheijn

Inhoud

Woord vooraf	7
DEEL 1: HOUDING	9
Hoofdstuk 1 Wakker	11
Open ogen, open oren	11
Hoopvol aanwezig in het alledaagse	12
Waar is God?	13
Diep luisteren	14
Wakker zijn als gezamenlijk leerproces	15
Kleine liturgie	17
Wakker in de praktijk	18
Luistertips	19
Hoofdstuk 2 Vertrouwen	20
Vertrouwen in onzekere tijden	20
Meedoen in Gods missie	22
Kiezen voor onderling vertrouwen	23
Kleine liturgie	25
Vertrouwen in de praktijk	27
Lees- en kijktips	28
Hoofdstuk 3 Leren	29
Samen leren in de stroomversnelling	29
Ervaringsgericht leren	30
Samen leren in dienst van Gods missie	31
Veranderen en leren in de Bijbel	32
Veranderend leren door ongemak heen	32
Kleine liturgie	34
Leren in de praktijk	36
Lees-, kijk- en luistertips	37
DEEL 2 BRONNEN	39
Hoofdstuk 4 Plaats	40
Nieuwe aandacht voor plaats en kerk	40
De plaats als geschenk	41
'Kleine theologie' van je plaats	41
Plaats en macht	43
Verlossende plaatsen	44
Kleine liturgie	45
Plaats in de praktijk	46
Lees- en luistertips	48
Hoofdstuk 5 Evangelie	49
Wat is het evangelie?	49
Het evangelie als het ene licht in een regenboog van kleuren	51
Veilige ruimte voor gesprek	52
Het evangelie opnieuw verbeelden	53
Kleine liturgie	54
Evangelie in de praktijk	56
Lees- en luistertips	57

Hoofdstuk 6 Gaven	58
Mensen zijn een gave	58
Christus als gave	59
De ander als gave	60
Geestelijke gaven in het Nieuwe Testament	61
Geestelijke gaven midden in het leven	63
Kleine liturgie	63
Gaven in de praktijk	65
Lees- en luistertips	66
DEEL 3 PRAKTIJKEN	67
Hoofdstuk 7 Gemeenschap	68
Opnieuw uitvinden	68
Een wakkere blik	70
Ik zie...	70
Bouwen aan een 'wij'	72
Kerk als netwerk en ecologie	73
Kleine liturgie	74
Gemeenschap in de praktijk	76
Lees-, kijk- en luistertips	77
Hoofdstuk 8 Vieren	78
Zoektocht	78
Vieren in verbinding met het dagelijks leven	79
Vieren en verlangen	80
Spelen met verhalen	81
Leren vieren in Gods wereld	82
Kleine liturgie	83
Vieren in de praktijk	85
Kijk-, lees- en luistertips	86
Hoofdstuk 9 Missie	87
Leerproces	87
Missie en macht	88
Hoe mensen veranderen	89
Onze eigen plek vinden	90
Missie als ontmoeting	90
Kleine liturgie	93
Missie in de praktijk	94
Lees-, kijk- en luistertips	95
Hoofdstuk 10 Leiden	97
Leidinggeven in onbekend gebied	97
Leidinggeven als spelen met verhalen	98
Leidinggeven als voorbeeld van de identiteit van de groep	99
Verschillende voorbeelden voor het 'wij'	100
Beweeglijkheid in leiderschap	101
Meedoen met God – 10 vragen om samen te leren	101
Kleine liturgie	103
Leiden in de praktijk	104
Leestips	106
Wakkerscan	107

Woord vooraf

Het boek *Wakker in Gods wereld: kerk-zijn in de 21^e eeuw* voelde voor veel mensen als een feest van herkenning. In de verhalen herkenden lezers zichzelf en hun kerk. Tegelijk voelden ze zich uitgedaagd om op een nieuwe manier te kijken en te denken. In Nederland en België gingen veel mensen er enthousiast mee aan de slag.

Ondertussen groeide de wens voor iets extra's: een handzame gids, toegankelijk voor een brede groep. Iets dat helpt om het leerproces uit *Wakker in Gods wereld* in de eigen gemeente vorm te geven.

Zo ontstond *De kleine wakker in Gods wereld*: als gids en werkboek naast het grote boek. Kort en duidelijk, in begrijpelijke taal. Het is geschreven voor leiders, pioniers en gemeenteleden, met één doel: samen leren kerk zijn. Je kunt dit boek gebruiken in een kerkenraad, leiderschapsteam of groep om het samen leren in de praktijk uit te werken.

- De hoofdstukken volgen het leerproces uit *Wakker in Gods wereld*, steeds met praktijkvoorbeelden.

- Elk hoofdstuk heeft een kleine liturgie, vrij te gebruiken in groepen: een Bijbelgedeelte, een belofte aan God en aan elkaar en een gebed.
- Aan het einde van elk hoofdstuk vind je praktische stappen om zelf mee aan de slag te gaan en tips.
- Achterin het boek staat de wakkerscan. Die helpt je met een wakkere blik op je gemeente en op wat God doet.
- Bijbelteksten komen uit de *Bijbel in Gewone Taal*. De gebeden zijn licht aangepast uit *Onze waarden bidden: Urban Expressie op dagelijkse liturgie*.

Het grote en het kleine boek vullen elkaar aan. *Wakker in Gods wereld* geeft verdieping met achtergronden, literatuur en uitgewerkte opdrachten. *De kleine wakker in Gods wereld* maakt het concreet en praktisch.

We zijn dankbaar voor het enthousiasme en de feedback van uitgever Merijn Wijma. Dank aan Hans van Dolder voor zijn idee van *De kleine wakker in Gods wereld*. Frits de Groot en Diddy Meijer-Bouwsma bedanken we voor hun waardevolle reacties als eerste lezers en onze gezinnen voor hun meeleven.

Onze hoop is dat dit boek helpt om samen kerk te leren zijn, met de mensen om ons heen. En we opnieuw verwonderd raken over God – dwars door alles heen.

Oeds Blok & Jack Barentsen

Kijk hier voor meer info en materialen:
www.wakkerinGodswereld.nl

DEEL 1

HOUDING

In onze samenleving verandert er veel, en vaak snel. Denk aan sociale media, andere manieren van contact en meer verschillende culturen. Geloof en kerk lijken minder belangrijk te worden. Tegelijk verlangen veel jonge mensen naar zin, houvast en geloof. Voor kerken is het dan een zoektocht: hoe vinden we hierin onze weg?

Niet goed weten hoe je verder moet, kan ongemakkelijk voelen. Soms is het verleidelijk om terug te grijpen op wat vroeger werkte. Of om heel hard aan de slag te gaan. En soms ook om de hoop los te laten en het alleen nog vol te houden zolang het lukt.

In de kerk is veel werk te doen. Daarom denken we niet altijd goed na over onze houding. Maar dat is wel belangrijk. Je hebt moed nodig om eerlijk te kijken naar hoe je je opstelt. Want je houding bepaalt of je open kunt zijn in nieuwe omstandigheden: voor God, voor elkaar, voor de mensen om je heen en voor de wereld.

Hoe je in het leven staat, begint bij je houding.

Als je als kerk stilstaat bij je houding, helpt dat om bewuster te worden en er over te praten. Dan wordt duidelijk wat echt belangrijk is, en welke nieuwe keuzes je kunt maken (Fil. 1:9-11).

Dat betekent: als plaatselijke kerk een spannend leerproces aangaan. Je denkt dan na over jezelf in het licht van Gods aanwezigheid, in de wereld en in de kerk. Zowel in blijdschap als in verlies.

Wat betekent het om mee te doen met wat God aan het doen is in deze wereld? Wat vraagt dat van de houding van de kerk in de 21^e eeuw? We maken dit praktisch met de houdingen van wakker zijn, vertrouwen bouwen en samen leren.

HOOFDSTUK 1

Wakker

Open ogen, open oren

Elke dag worden we wakker en meestal blijven we overdag wakker. Soms betekent wakker zijn meer dan gewoon niet slapen. ‘Wakkere mensen’ zijn alert. Ze hebben oog voor hun omgeving. Ze leven bewust in het hier en nu. Of zelfs: ze zien een werkelijkheid die voor anderen niet helder of zelfs verborgen is.

Wakker in Gods wereld sluit hierbij aan. Wakker zijn betekent: met open ogen en oren in de wereld staan – in Gods wereld. Hij heeft alles gemaakt, is erbij en werkt op vaak verrassende manieren. Overal zijn sporen van Hem te zien. Zoals David zegt in Psalm 19: ‘De hemel vertelt over Gods majesteit.’

Om wakker te kunnen zijn, heb je innerlijke rust nodig. Dat geeft helderheid. Wie echt wakker is, blijft ook het goede en mooie zien. In grote en kleine dingen. God werkt nog steeds.

Als je wakker bent, zie je ook pijn en verdriet bij mensen. Jezus ziet in de menigte die Hem volgt niet een schare fans. Hij ziet mensen die moe en hulpeloos zijn (Mat. 9:36). Met een wakkere houding leer je het kwaad en de gevolgen van zonde beter herkennen. De profeet Jesaja kijkt dwars door vrome vormen van mensen heen. Hij doorziet schijnheiligheid en klaagt uitbuiting aan (Jes. 58).

Jezus en de profeten zien wat anderen nog niet zien. Ze willen anderen de ogen te openen. Misschien dat die anderen dan ook wakker worden en net zo leren kijken als zij.

Hoopvol aanwezig in het alledaagse

Wakker in Gods wereld gaat over mensen en kerken die ‘wakker’ zijn.

Verrast

Julia (35) is protestants predikante in een Belgische stad. Ze groeit op in een christelijk gezin in een stad in de Biblebelt van Nederland. Zending zit in haar familie. Tijdens haar studie ontdekt ze dat haar beeld van zending verweven is met westerse macht en overheersing. Al zoekend komt ze terecht in een piepkleine protestantse gemeente in een katholieke omgeving. De meeste van haar kerkleden hebben het niet breed. Juist bij hen wordt Julia verrast door een ‘heel erg sterk en heel erg persoonlijk geloof’. Haar vroegere ideaal van kerkgroei vormt zich geleidelijk om naar het betrekken van gewone gemeenteleden. Hen mondig maken en een stem geven. Dat is al een hele klus. Julia merkt dat er voor de dominee in de stad nog steeds een sociale en publieke functie is. Ze grijpt die kans met beide handen aan om mee te doen met vredeswerk. De plek aan de rand waar zij is terechtgekomen wordt voor haar een ‘vindplaats van Gods liefde en genade.’

Julia is een mooi voorbeeld van wakker zijn. Ze laat zich inspireren door idealen uit haar opvoeding, maar houdt daar niet krampachtig aan vast. Ze blijft open voor verrassingen van God, in haar kleine gemeente en nieuwe woonplaats.

Dit boek gaat over samen leren kerk zijn in de 21^e eeuw. Soms hoor je gelovigen vol vuur over 'grote dingen die God gaat doen'. Dit enthousiasme kan inspireren, maar kan ons ook losmaken van wat er echt gebeurt. Dat kan leiden tot teleurstelling of geforceerd doorgaan. Op andere plekken overheerst moedeloosheid 'want onze kerk krimpt nog steeds'. We kunnen dan druk zijn met allerlei pogingen om de kerk 'te redden' of raken de hoop kwijt.

Wakker in Gods wereld is geen boek met recepten die voor elke kerk werken. Je krijgt oog voor de lokale ingrediënten die God geeft. Om samen je eigen recept te vinden. Daarom zijn we hoopvol en ook realistisch.

Waar is God?

We hebben het nu steeds over 'zien wat God aan het doen is'. In de praktijk is dat nog helemaal niet zo makkelijk. We hebben te maken met keuzes van mensen. Iedereen heeft zijn eigen verhaal. En wat er in de kerk gebeurt, hangt samen met wat er in de wereld en in de samenleving gebeurt. Het vraagt oefening en gevoeligheid om te leren herkennen hoe Gods Geest actief is binnen al deze gebeurtenissen.

Vaak denken we te weten hoe God werkt. Maar als het anders gaat dan wij verwachten, herkennen we Gods werk minder snel. Soms voelt God ver weg en afwezig. En soms merken we dat God onverwacht iets verandert in onze situatie. Pas later begrijpen we dat Gods Geest soms iets afbreekt en tegelijk iets nieuws opbouwt. Daarom is het goed om eerlijk te zeggen dat de werkelijkheid ingewikkeld is. Dat kan moeilijk zijn, en ook mooi. Juist in die werkelijkheid willen we trouw zijn aan onze taak in Gods koninkrijk.

Pionieren tussen ideaal en werkelijkheid

Gert (34) is een pionier die met zijn gezin in een volkswijk begint met een pioniersplek. Na zijn studie theologie werkt hij eerst als missionair werker en later als tweede voorganger in een baptistengemeente. Hij is vol verlangen om met mensen het geloofsavontuur aan te gaan. Alleen, de discussies in de gemeente staan voor Gert ver van de wereld af. In zijn nieuwe wijk leert hij om met nieuwe ogen te kijken. Hij ontmoet mensen met heel andere levens dan hij gewend is. Langzaam wordt hij enthousiast voor dingen waar hij eerder niet bij stond. Zo start hij samen met wijkbewoners een buurtmoestuin. Mensen zonder werk of contacten vinden daar een plek. Ze werken samen, maar soms botst het ook. Gert ziet dat mensen leren sorry te zeggen. Voor hem laat dat iets van het evangelie zien.

Gert komt in actie vanuit zijn dromen. Al doende veranderen zijn dromen. Dat had hij niet verwacht. Toch blijft hij 'wakker' voor wat God daarin aan het doen is.

Diep luisteren

Wakker zijn begint met luisteren. We worden alert op wat er in de werkelijkheid gebeurt, zonder de idealen uit het oog te verliezen. Luisteren gaat niet maar één kant op. Het is niet alleen luisteren naar de Bijbel en dat toepassen in de praktijk. Het is luisteren met twee oren. Met het ene oor luisteren we naar de Bijbel en de traditie. Met het andere oor luisteren we naar de verhalen uit het dagelijks leven. Want in beide kunnen we iets van God ontdekken.

Mijn 'tweede oor'

Jack vertelt: 'Ik luisterde wel naar de praktijk, maar vooral om de boodschap van de Bijbel beter te laten landen. Ik luisterde meer naar een *doelgroep*, en minder naar mensen met hun eigen verhaal. Pas later leerde ik het luisteren met mijn 'tweede oor'.'

Het mooie is om Bijbelverhalen en de verhalen van nu met elkaar te verbinden – een soort 'spelen met verhalen'. Zo ontstaan nieuwe vragen. Met hulp van Gods Geest ontdekken we nieuwe inzichten en krijgen we nieuwe beelden van zijn koninkrijk.

Tafel

Oeds vertelt: 'Bij de Buurtkerk zetten we op zondagmiddag een tafel in de speeltuin, met koffie, thee, limonade en iets lekkers. Mensen denken soms dat het een feestje is waar zij niet voor zijn uitgenodigd. Maar iedereen mag meedoen. Met de kinderen doen we iets creatiefs rond een Bijbelverhaal. In de Bijbel is de tafel de plek waar God uitdeelt, met plek voor iedereen. Als ik zie wat er rondom die tafel gebeurt, zie ik iets van Gods koninkrijk.'

Wakker zijn als gezamenlijk leerproces

Diep luisteren is best moeilijk. We leven in een wereld waarin we steeds berichten en prikkels krijgen. Diep luisteren is ook lastig omdat we het onbekende vaak spannend vinden. Wakker zijn in Gods wereld leren we samen.

Tijdens het schrijven ontdekten we een leerproces. Onze *houding* bepaalt of we open kunnen zijn voor God en voor elkaar. De *bronnen* verrassen met leven in het hier en nu, in ons en om ons heen. De *praktijken* zijn de handen en voeten van geloven, steeds op nieuwe manieren in onze eigen situatie.

Leren begint bij wat we met God meemaken, in het gewone leven en als we samen vieren rond Jezus en de Bijbel. Als we openstaan voor Gods aanwezigheid, ontdekken we sporen van zijn koninkrijk – in de kerk en daarbuiten. Door mee te doen in Gods missie (Latijn: *missio Dei*) raken we verbonden met God én met anderen. In de rest van dit boek doorlopen we dit leerproces. Hier zie je het overzicht:

De nummers bij de verschillende onderdelen geven geen vaste volgorde aan. *De kleine wakker in Gods wereld* helpt jou als leider en als gemeente om houvast en richting te vinden in het leerproces.

Dit hele boek is een oefening in geestelijk leren kijken en luisteren. Dat gebeurt in tijden van groei, en in tijden van verlies of crisis. Wakker zijn in Gods wereld helpt ons om open te staan voor verwondering en blijdschap over God – dwars door alles heen.

Kleine liturgie

Wij komen tot God, de Schepper en Verlosser, die heel de schepping draagt.

stilte

Lezing

‘Van de Heer is de aarde en alles wat er leeft,
van hem is de wereld en ieder die er woont.’
(Ps. 24:1)

stilte

Beloofte

Wij oefenen samen om aandacht te hebben voor wat God doet en geeft – zowel in de wereld om ons heen als in de geloofsge-meenschap.

Gebod

Vader van de schepping,
U bent hier in
de levens van de mensen
de stenen van de gebouwen
de paden waarop we lopen

de bomen in het park
de stemmen op de markt
de hoop en de dromen
van al onze burenen.
Wij danken U daarvoor.

Geef ons de ogen om U aan het werk te zien
en het verstand dat in één blik de stralen kan opmerken
van uw groeiende koninkrijk.
En wanneer we die zien,
help ons dan een Halleluja te zingen!

U bent het begin en het einde van onze aanbidding
en wij willen U aanbidden, eerlijk en vrijmoedig.
Geef ons ogen om te zien en oren om te horen.
Halleluja! Amen

Wakker in de praktijk

1. Doe de wakkerscan

De wakkerscan geeft een indruk van hoe wakker je bent als kerk (zie achterin). Doe de scan met je team of groep.

- Deel de resultaten met elkaar. Wat valt je op?
- Herken je situaties waarin God bewust iets doorbreekt om jullie wakker te maken?

2. Neem de tijd voor de ander

Oefen de komende week met tijd nemen voor de ander die je tegenkomt, op straat, bij de lift, het koffiezetapparaat, in de winkel of op een andere plek.

- Begroet de ander en toon interesse.
- Dank God voor dit moment en voor zijn aanwezigheid.

3. Organiseer openheid voor andere meningen

Bespreek samen als kerkenraad:

- Bij welk plan of welke activiteit willen wij bewust mensen uitnodigen die er mogelijk anders over denken?
- Wat vraagt dit van onszelf en van de ander die wij uitnodigen?
- Hoe kan het verwelkomen van verschillende inzichten ons team en de gemeente helpen?

Luistertips

- In het lied 'Aan U behoort o Heer der Heren' komt de houding van wakker zijn in Gods wereld prachtig tot leven.
- Podcastserie Moderne Profeten met Kees van Ekris.
- De theologiepodcast met Kees van der Kooi: Gods verschijnen onderbreekt de gewone gang van zaken.

